

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การจัดการศึกษาของไทยสมัยโบราณ ครอบครัวมีบทบาทในการจัดการศึกษาและการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างมาก ในระดับชุมชนก็มีวัดเป็นองค์กรหลักในการให้ความรู้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดและความเชื่อของสังคมพุทธศาสนาและค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณี ในอดีต วัดบ้าน และครอบครัว ถือเป็นสถาบันการศึกษาของคนในชุมชนที่ให้ความรู้เบื้องต้นด้านอาชีพ วิชาการ และการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ชุมชนเป็นเจ้าของการศึกษา เป็นผู้กำหนดเป้าหมาย จัดกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาทั้งหมดแก่บุตรหลานของตน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 262)

การจัดการศึกษาจึงมีรูปแบบหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของประชาชน ต่อมา รัฐเริ่มจัดการศึกษาเป็นระบบ มีการออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี บริบูรณ์ เข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนจนอายุ 14 ปีบริบูรณ์ ได้นำหลักสูตรการสอนตามแบบประเทศตะวันตกมาใช้ การจัดระบบโรงเรียนเพื่อผลิตกำลังคนตามความต้องการของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคธุรกิจ การเอื้อปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยรัฐนี้ ส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวและชุมชนค่อยๆลดบทบาทในการจัดการศึกษาลงเป็นลำดับ จนเกิดความรู้สึกแบ่งส่วนว่าการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียน โดยเฉพาะ ทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถจัดการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึงได้ รวมทั้งการนำหลักสูตรการจัดการศึกษาที่กำหนดโดยหน่วยงานส่วนกลาง ทำให้หลักสูตรที่นำมาใช้นั้นไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชน ผู้เรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าเรื่องที่ประสบในชีวิตประจำวัน ทำให้ประชาชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ยากจน คุณภาพชีวิตของบุคคลเหล่านี้จึงต่ำ (พิศมัย ผลพฤกษ์ไพโร, 2547:64)

เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ทั่วโลก ประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาการเงินและปัญหาสังคมอย่างรุนแรง ทำให้ต้องปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งแก้ปัญหาความทุกข์ยากของคนส่วนใหญ่ของประเทศประเทศไทยหันหน้ากลับมาใช้แนวคิดการจัดการศึกษาของชุมชน โดยการกระจายการเรียนรู้ ออกจากสถานศึกษา ไปสู่ชุมชน หรือการคืนการศึกษาให้ชุมชน เป็นการจัดการเรียนรู้ของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน ทำให้เกิดการระดมองค์ความรู้ในท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานสำหรับการจัดการเรียน

การสอนในสถานศึกษาต่อไป รัฐได้กำหนดบทบาทให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยระบุไว้ในหลายมาตราในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 อาทิ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยเรื่องการศึกษาในมาตรา 43 และ 45 รวมทั้งการกำหนดไว้ในแผนนโยบายแห่งรัฐในมาตรา 81 ส่งผลให้มีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งบัญญัติความเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของประเทศไว้ 9 หมวด ได้ระบุมตราสำคัญต่างๆที่เกี่ยวข้องและการกระจายอำนาจให้ชุมชนในการจัดการศึกษา และยังได้ระบุมตราสำคัญในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้อาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาลมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศใช้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการจัดดำเนินการเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยระบุให้สถานศึกษาต้องประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 2)

ในการจัดการศึกษา ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ครูจึงต้องจัดทำแผนการเรียนรู้เพราะแผนการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตรระดับสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรแกนกลางเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติในโรงเรียน หรือสถานศึกษา อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด (2546 : 12) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ระดับ คือระดับมหภาค (Macro Level) เป็นหลักสูตรกำหนดนโยบายระดับชาติ ระดับกลาง (Intermediate Level) เป็นหลักสูตรที่นำกรอบและนโยบายระดับชาติสู่การปฏิบัติ กำหนดขอบเขตชัดเจนให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่นและโรงเรียน และหลักสูตรระดับจุลภาค (Micro Level) เป็นการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในห้องเรียนในลักษณะแผนการสอน (Lesson Plan) สอดคล้องกับใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 15 - 16) ที่กล่าวว่า

หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรที่กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน และเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งในส่วนนี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับ เพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้สอดคล้องตามความเหมาะสมกับความจำเป็นหรือสภาพความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ขอบเขตของคำว่า “ท้องถิ่น” มีความหมายกว้าง ครอบคลุมตั้งแต่หลักสูตรระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียน และระดับโรงเรียน หรือห้องเรียน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าหลักสูตรนั้นๆ ได้สร้างขึ้นมาเสริมหลักสูตรแกนกลาง หรือนำหลักสูตรแกนกลางมาปรับ เพิ่ม ขยาย ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น สำหรับการจัดการเรียนรู้นั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(2545 : 21 - 22) กำหนดการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่าควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้บูรณาการ การใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่างๆข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนบ้านเกาะเสือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง ตั้งอยู่บ้านเกาะเสือ หมู่ที่ 8 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงเปิดสอนนักเรียนใน2ระดับ คือระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา โรงเรียนได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเกาะเสือขึ้นใช้โดยกำหนดเนื้อหาสาระตามหลักสูตรแกนกลาง มิได้เพิ่มเติมเนื้อหาสาระในส่วนท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนทำโดยการแยกส่วนสอนเป็นรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่ได้จัดสอนแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระ จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมการบูรณาการที่ยึดถือผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนบ้านเกาะเสือ จึงสนใจพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหน่วย “ เกาะเสือบ้านเรา” ขึ้น เพื่อเป็นส่วนประกอบหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเกาะเสือ ที่จัดการเรียนรู้บูรณาการต่างกลุ่มสาระ และพัฒนามาจากความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง

เพื่อจัดการศึกษาที่เป็นองค์รวมให้สนองความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนบ้านเกาะเสื่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”
2. เพื่อสร้างหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”
4. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้วิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”

ด้านเนื้อหา เป็นการสำรวจความต้องการด้านการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 12 คน สำรวจความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเนื้อหาสาระที่โรงเรียนควรจัดให้กับนักเรียนของผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านเกาะเสื่อ จำนวน 7 คน และสำรวจองค์ความรู้ชุมชนบ้านเกาะเสื่อจากผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในบ้านเกาะเสื่อ จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”

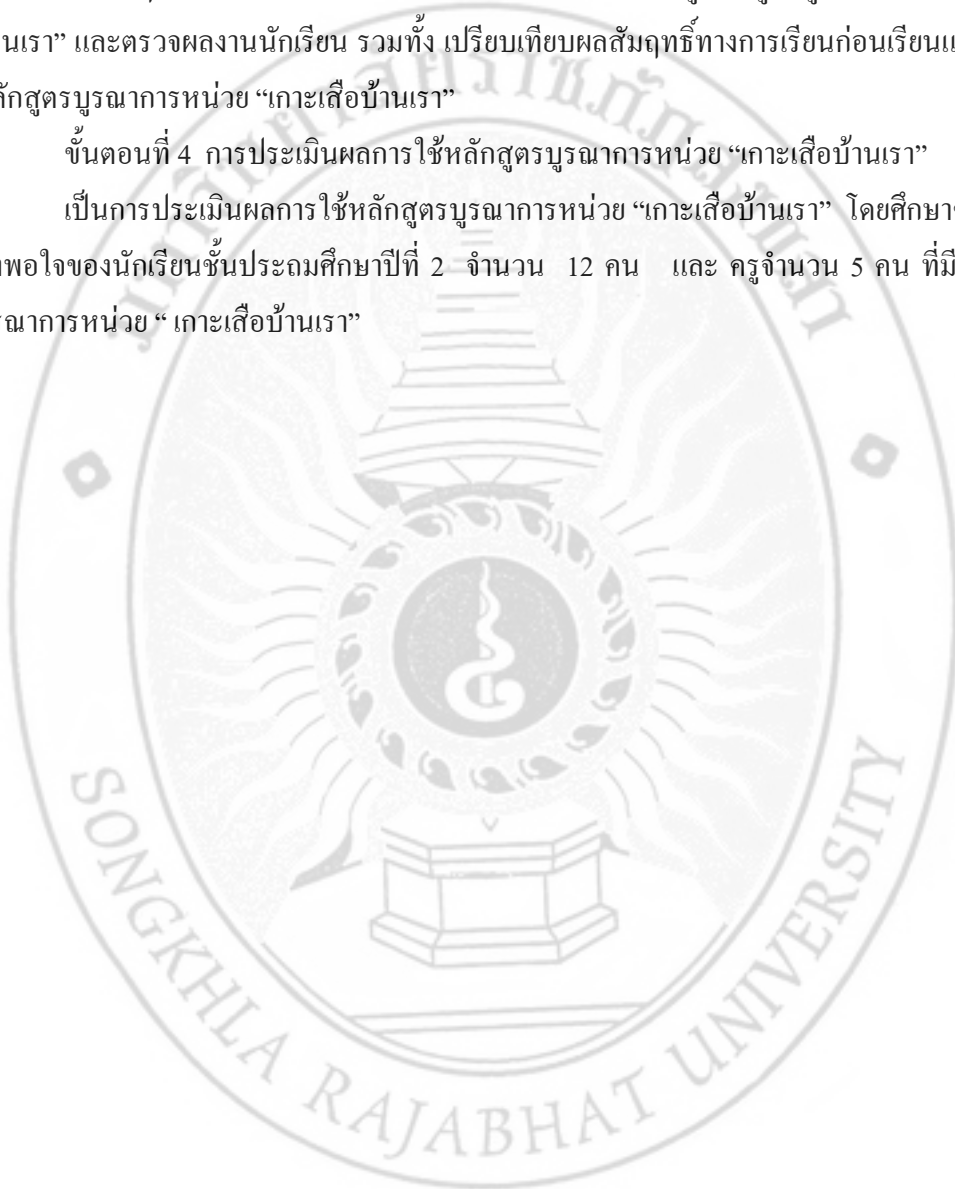
เป็นการสร้างหลักสูตรบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ใช้เนื้อหาสาระองค์ความรู้ชุมชนบ้านเกาะเสื่อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 1 ชุด และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”

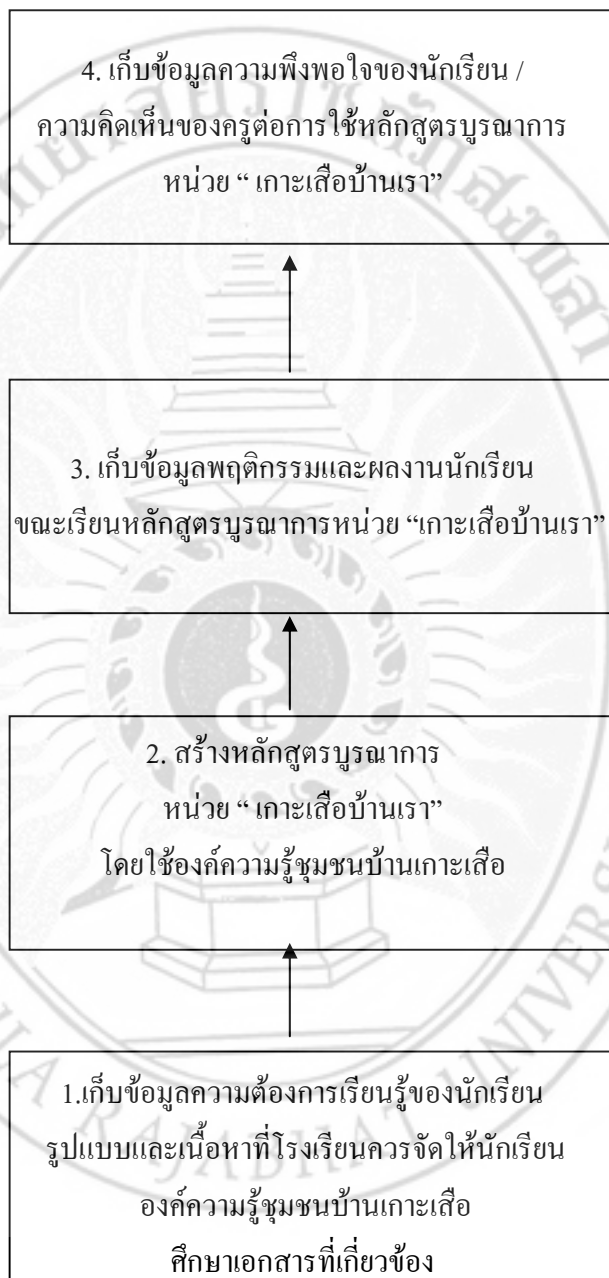
เป็นการศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วยเกาะเสือบ้านเราโดยบันทึกผลการสอน สังเกตพฤติกรรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ขณะเรียนรู้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา” และตรวจผลงานนักเรียน รวมทั้ง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”

เป็นการประเมินผลการใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา” โดยศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 12 คน และ ครูจำนวน 5 คน ที่มีต่อหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเสือบ้านเรา”

กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเลื้อบ้านเรา” หมายถึง องค์ประกอบส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเกาะเลื้อ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่สร้างขึ้นให้สนองความต้องการของผู้เรียน มีเนื้อหาสาระของชุมชนบ้านเกาะเลื้อและใช้เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการสร้างหลักสูตรหน่วย “เกาะเลื้อบ้านเรา” ที่ดำเนินการตามลำดับคือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการเรียนรู้ของนักเรียน ความต้องการรูปแบบและเนื้อหาที่โรงเรียนควรจัดให้กับนักเรียนของผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านเกาะเลื้อ องค์ความรู้ชุมชนบ้านเกาะเลื้อ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นำข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดมาสร้างหลักสูตรหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเลื้อบ้านเรา” ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรที่สร้างขึ้น นำหลักสูตรไปจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน พร้อมกับเก็บข้อมูลพฤติกรรมนักเรียนและผลงานขณะสอน สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรที่เรียนและสอบถามความคิดเห็นของคณะครูที่มีต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเลื้อบ้านเรา”

ขั้นตอนการสอน 5 ส. หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรบูรณาการหน่วย “เกาะเลื้อบ้านเรา” ที่ผู้วิจัยได้ปรับรูปแบบมาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การระบุปัญหา การตั้งสมมติฐาน การทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการทดลอง และ กระบวนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้แก่ การสร้างความตระหนัก การสืบค้นความรู้ การสร้างเจตคติ ค่านิยม การสร้างทักษะ การสร้างความสามารถในการประเมินผล และการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ลำดับที่ขึ้นต้นด้วยอักษร “ส” ดังนี้

1. สนใจ เป็นขั้นตอนการสร้างความตระหนักในสิ่งที่ควรเรียนรู้ให้กับนักเรียน
2. สะสม เป็นขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียน
3. สอบสวน เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
4. ส่งเสริม เป็นขั้นตอนการสรุปข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลจากการเรียนรู้
5. สืบสาน เป็นขั้นตอนสร้างความสามารถในการประเมินผล สร้างเจตคติ ค่านิยม

และการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้หลักสูตรบูรณาการชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของชุมชนอย่างแท้จริง
2. ได้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรแบบต่างๆในระดับชั้นเรียนอื่นๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน
3. ได้แนวทางในการสร้างสำนึกรักบ้านเกิดให้แก่ผู้เรียนและชุมชน
4. ได้แนวทางในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชุมชนกับโรงเรียน
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของโรงเรียนและชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานของตนเอง

